

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ : ศึกษากรณีสิทธิในการสื่อสารของ ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ

มยุรี สุขประทีป *

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์ **

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอชีวิตความเป็นอยู่และความจำเป็นที่ต้องจัดให้มีล่ามของผู้ต้องขังชาวต่างชาติในประเทศไทยขณะนี้ ซึ่งมีจำนวน 12,030 คน แบ่งเป็นผู้ต้องขังชายจำนวน 9,580 คน และผู้ต้องขังหญิงจำนวน 2,450 คน ซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 4.9 ของผู้ต้องขังทั่วประเทศ ผู้ต้องขังชาวต่างชาติส่วนใหญ่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศพม่า ลาว กัมพูชา ซึ่งในเรือนจำ/ทัณฑสถานในประเทศไทย แม้ผู้ต้องขังทุกคนต้องอยู่ภายในระเบียบวินัยของเรือนจำอย่างเข้มงวดเสมอภาคกันในทุกสัญชาติ แต่การใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขังต่างชาติ เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี สภาพอากาศ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกัน ผู้ต้องขังชาวต่างชาติเหล่านี้ จึงมักเป็นผู้ด้อยโอกาสในการได้รับการพัฒนา ตามหลักสูตรหรือโปรแกรมการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และโอกาสทางการศึกษาของเรือนจำ/ทัณฑสถานเหล่านั้น ได้จัดไว้ให้สำหรับผู้ต้องขังซึ่งสามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ การใช้ภาษาหรือรูปแบบการสื่อสารด้วยวิธีการอื่นๆ จึงมีความจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่จะใช้สื่อสารความต้องการที่หลากหลายขณะที่พวกเขาถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ ซึ่งแม้บางครั้งจะมีเพื่อนร่วมชาติที่ถูกจองจำมาเป็นเวลานานและสามารถพูดคุยสื่อสารด้วยการภาษาไทยได้แล้วก็ตาม แต่บางกรณีเรื่องราวที่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติต้องการได้รับความช่วยเหลือ อาจเป็นความลับที่ไม่ต้องการให้ผู้ต้องขังด้วยกันรับทราบ หรือผู้ต้องขังชาวต่างชาติด้วยกันก็ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ หากมีบริการจัดหาล่ามเพื่อใช้ในการแปลภาษาให้กับผู้ต้องขังชาวต่างชาติ หรือใช้วิธีการอื่นๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังชาวต่างชาติสามารถสื่อสารได้เข้าใจในภาษาของตนเองแล้วก็จะยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและฝึกทักษะอื่นๆ รวมไปถึง

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

¹ สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560

ถึงการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ซึ่งในวันข้างหน้า ผู้ต้องขังชาวต่างชาติเหล่านี้ก็จะต้องกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นต่อไป

คำสำคัญ : ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ

1. บทนำ

งานราชทัณฑ์เป็นกระบวนการสุดท้ายในการรับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เดิมการลงโทษจำคุกมุ่งเน้นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ให้ความสำคัญกับทฤษฎีการลงโทษด้วยวิธีการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ การตัดโอกาสกระทำความผิดและการแก้ไขฟื้นฟูตามลำดับ แต่จากวัตถุประสงค์การลงโทษในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเดิมเป็นวัตถุประสงค์ ข้อสุดท้ายของการลงโทษ ได้รับความสนใจและนำมาใช้อย่างแพร่หลายเพราะเชื่อว่าการแก้ไขฟื้นฟูปรับแก้พฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิด ควรจะสามารถปกป้องคุ้มครองสังคมและสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง ระบบงานราชทัณฑ์เป็นองค์การหลักในการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิด โดยมุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่างๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำความผิดกฎหมาย อันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ปกติ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำบุคคลลักษณะดังกล่าวไปปรับปรุง ซ่อมแซม แก้ไข ยกระดับความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้นๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์การบังคับโทษที่สำคัญ ก็เพื่อให้มีการดำรงชีวิตอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม² ผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำของประเทศไทย จึงย่อมได้รับประโยชน์ของมาตรการบังคับโทษ คือต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ปรับปรุง ซ่อมแซมและแก้ไขพฤติกรรม เพราะผู้ต้องขังแม้จะถูกจองจำ แต่ก็ยังเป็นเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น พวกเขาจะต้องกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่จากรมา เมื่อการบังคับโทษได้ผล ย่อมเป็นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากกระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายทางสังคม ซึ่งรวมไปถึงผู้ต้องขังซึ่งเป็นชาวต่างชาติ ที่เข้ามากระทำความผิดในประเทศไทย และต้องถูกจองจำตามกฎหมายของประเทศไทยด้วยตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติได้กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชาวต่างชาติ โดยมีข้อกำหนดไว้เป็นมาตรฐานสากล ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจึงมีข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติตาม โดยมาตรฐานสากลดังกล่าวได้แก่ ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) (ข้อกำหนดแมนเดลา – Mandela Rules) อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์

---

² ธานี วรภัทร์, วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน ,2553),น.94.

ทางกงสุล (Vienna Convention on Consular Relations) คำแนะนำของคณะกรรมการรัฐมนตรี สภายุโรป ฉบับ R (84) 12 ที่เกี่ยวข้องกับนักโทษต่างประเทศ (Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R (84) 12 Concerning Foreign Prisoners) ข้อตกลงในการโอนนักโทษต่างชาติและ ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษต่างชาติ (Model agreement on the transfer of foreign prisoners and recommendations for the treatment of foreign prisoners) ซึ่งต่อมาประเทศไทยได้มีการทำสนธิสัญญา การโอนนักโทษ (Convention on the Transfer of Sentenced Persons) โดยประเทศแรกที่มีการทำสนธิสัญญา การโอนนักโทษ ได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกา³ ต่อมาประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญาการโอนนักโทษกับ ต่างประเทศเพิ่มอีก 35 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม กัมพูชา แคนาดาสาธารณรัฐเช็ก เดนมาร์ก เอสโตเนีย ฝรั่งเศส เยอรมัน ฮังการี อิหร่าน อิสราเอล อิตาลี สาธารณรัฐมาลี เนเธอร์แลนด์ ไนจีเรีย นอร์เวย์ ปากีสถาน โปแลนด์ สเปน สวาซิแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ โปรตุเกส ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม เกาหลีใต้ จีน และอินเดีย⁴ เมื่อปี พุทธศักราช 2527 ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อใช้เป็นหลักการในเรื่องการโอนนักโทษ พระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พุทธศักราช 2527⁵ ซึ่งเหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ก็เพราะแต่ละประเทศต่างมีผลประโยชน์ ส่วนได้เสียในการดูแลประชาชนของตนเองที่อยู่ในต่างประเทศ โดยมนุษยธรรมสมควรที่ประเทศผู้เป็น เจ้าของสัญชาติจะต้องดำเนินการช่วยเหลือ และดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี ด้วยตนเอง

เมื่อโลกพัฒนาก้าวหน้าถึงยุคที่การคมนาคมสะดวกรวดเร็ว การเดินทางข้ามประเทศเป็นเรื่องที่ ทำได้ง่ายและใช้เวลาไม่นาน ด้วยเหตุนี้ประชากรจากทั่วโลกจึงสามารถเคลื่อนย้ายไปมาได้โดยง่าย และ การเคลื่อนย้ายดังกล่าวอาจทำให้คนจำนวนหนึ่งมีโอกาสกระทำความผิดและต้องโทษอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง ได้มากเช่นกัน และการไปต้องโทษในต่างแดนนั้นถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ยิ่งใหญ่ของชีวิต จากที่เคยมีหรือเคย เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่จกมา กลายเป็น “คนชายขอบ” อันหมายถึงกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายจาก ภูมิภาคหนึ่งเดิม ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม พวกเขา เหล่านั้นต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขัน เพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกกีดกันและเอารัดเอา

³ ประสพสุข บุญเดช, “การโอนนักโทษ,” *ตุลพาน*, เล่มที่ 1, ปีที่ 36, น.10.

⁴ กุลภา วจนสาระ, “ชีวิตและความหวังของผู้ต้องขังหญิงต่างชาติในเรือนจำไทย,” ในการประชุมเรื่อง ประเทศไทยกับศตวรรษแห่งการย้ายถิ่นข้ามชาติ,” จัดโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล. วันที่ 1 กรกฎาคม 2559 ณ ห้องประชุมประชาสังคมอุดมพัฒน์ มหาวิทยาลัยมหิดล, น.123-138.

⁵ พระราชบัญญัติการปฏิบัติเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินการตามคำพิพากษาคดีอาญา พุทธศักราช 2527. มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน 2527.

เปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งอยู่อาศัยในดินแดน หรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน⁶ เพียงลำพังผู้ต้องขังก็ถือว่าเป็นคนชายขอบของสังคมอยู่แล้ว ยิ่งเป็นผู้ต้องขังชาวต่างชาติก็ยิ่งกลายเป็นคนที่สังคมไม่รับรู้สนใจ ถูกทำให้ไม่มีความสำคัญ และบ่อยครั้งที่ไม่อยู่ในข่ายที่ได้รับสิทธิพื้นฐานและเข้าถึงความเป็นธรรมที่รัฐจัดสรรให้

2. สถานการณ์ผู้ต้องขังชาวต่างชาติในประเทศไทย

บทความนี้จึงตั้งใจจะนำเสนอหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องมีการจัดหาทีมให้กับผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานประเทศ ในขั้นตอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตขณะอยู่ในเรือนจำของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ รวมทั้งรูปแบบ หลักกฎหมาย และวิธีปฏิบัติของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ในประเทศไทย ประเทศออสเตรเลีย และอังกฤษ

ตาราง 1 ตารางแสดงจำนวนผู้ต้องขังชาวต่างชาติในเรือนจำ/ทัณฑสถานประเทศไทย มากที่สุด 10 อันดับแรก จากผู้ต้องขังชาวต่างชาติ 106 ประเทศ จำนวน 12,030 คน

	สัญชาติ	จำนวน
1.	พม่า	3,987
2.	ลาว	3,262
3.	กัมพูชา	2,520
4.	มาเลเซีย	356
5.	ไนจีเรีย	346
6.	จีน	278
7.	เวียดนาม	263
8.	อิหร่าน	145
9.	ปากีสถาน	72
10.	อินเดีย	59
	รวม	12,030

ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์

⁶ สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิติอาษา, “มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์,” ประเทศไทยกับศตวรรษแห่งการย้ายถิ่นข้ามชาติ, น.125, (2559)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่ถูกจองจำในเรือนจำประเทศไทย มีจำนวนมาก หลากหลายสัญชาติแต่เมื่อจัดลำดับจำนวนผู้ต้องขังชาวต่างชาติแล้วพบว่า 3 อันดับแรก เป็นผู้ต้องขังจาก ประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศ พม่า ลาว กัมพูชา โดยมีจำนวนผู้ต้องขังชายมากกว่าผู้ต้องขังหญิง

ตารางที่ 2 สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศในเรือนจำ/ทัณฑสถานประเทศไทย จำแนกตามเพศ ประจำเดือน มกราคม 2560 ข้อมูล ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 (ที่มา : สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม)

เพศ	จำนวน
ชาย	9,580
หญิง	2,450
รวม	12,030

ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์

ตารางแสดงสถิติผู้ต้องขังชาวต่างชาติ โดยแยกผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิง ซึ่งจะเห็นได้ว่าจำนวนผู้ต้องขังหญิงต่างชาติ มีจำนวนที่สูงกว่าผู้ต้องขังชายชาวต่างชาติถึง 4 เท่า

ตารางที่ 3 สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศ จำแนกตามประเภทความผิด ประจำเดือนมกราคม 2560 ข้อมูล ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 (ที่มา : สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม)

ประเภทความผิด	ชาย	หญิง	รวม
พระราชบัญญัติยาเสพติด	4,282	1,620	5,902
พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.	2,350	634	2,984
ความผิดต่อทรัพย์	861	103	964
ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย	853	35	888
พระราชบัญญัติป่าไม้	714	18	732
อื่นๆ	520	40	560
รวม	9,580	2,450	12,030

ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์

ตารางที่ 4 สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศ จำแนกตามประเภทผู้ต้องขัง ประจำเดือนมกราคม 2560 ข้อมูล ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2560 (ที่มา : สถิติผู้ต้องขังต่างประเทศในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม)

ประเภทผู้ต้องขัง	ชาย	หญิง	รวม
1. นักโทษเด็ดขาด	6,961	1,910	8,871
2. ผู้ต้องขังระหว่าง			
2.1 ผู้ต้องขังระหว่าง อุทธรณ์-ฎีกา	825	120	945
2.2 ผู้ต้องขังระหว่าง ใต้สวน-พิจารณา	446	101	547
2.3 ผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน	1,310	314	1,624
อื่นๆ	38	5	43
รวม	9,580	2,450	12,030

ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ กรมราชทัณฑ์

ซึ่งจากสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ต้องขังชายชาวต่างชาติมีสถิติกระทำความผิดมากกว่าผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติ โดยกระทำความผิดตามพรบ.ยาเสพติดให้โทษ และในจำนวนนี้มีผู้ต้องขังชาวต่างชาติเด็ดขาดชายจำนวน 6,961 และผู้ต้องขังชาวต่างชาติเด็ดขาดหญิง จำนวน 1,910 คน จะเห็นได้ว่าจากสถิติผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่ถูกต้องขังในประเทศไทย มีจำนวนถึงร้อยละ 4.9 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังชาวไทย นอกจากนี้จากจำนวนผู้ต้องขังชาวต่างชาติดังกล่าวยังมีหลากหลายเชื้อชาติ สัญชาติ และแตกต่างกันในเรื่องการใช้ภาษาและการสื่อสาร แต่เมื่อผู้ต้องขังชาวต่างชาติถูกตัดสินจำคุกในประเทศไทย ก็ต้องอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกันกับผู้ต้องขังชาวไทย แต่ด้วยสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย อาหารการกินที่ไม่คุ้นรสชาติ หลายคนเผชิญกับความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติในฐานะที่ผู้ต้องขังต่างแดน โดดเดี่ยวไร้เพื่อน และถูกตัดขาดจากความสัมพันธ์ทางสังคม การติดต่อครอบครัวทำได้ยากกว่า ทำให้ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ประสบปัญหาความเครียดได้มากกว่าผู้ต้องขังอื่น นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องภาษา การสื่อสารต่อผู้ต้องขังคนอื่นๆ ในเรือนจำ การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เรือนจำของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการบังคับโทษจำคุก ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งผู้ต้องขังชาวต่างชาติยังไม่สามารถเข้าใจได้ถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย และหากมีข้อโต้แย้งหรือต้องการยื่นคำร้องเรียนหรือข้อเสนอดังกล่าว ในเรือนจำยังเป็นการยาก การใช้กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังซึ่งโดยปกติจะใช้ภาษาของประเทศนั้นๆ เป็นหลัก ทำให้ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง เรียนรู้ เรื่องการฝึกอบรม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อจะเป็นประโยชน์ในอนาคตภายหลังที่ผู้ต้องขังคนนั้นพ้นโทษออกไปแล้ว การติดต่อรักษาพยาบาล การเยี่ยมญาติ การติดต่อกับโลกภายนอกหรือการติดต่อกับสถานทูตหรือกงสุล ก็จะทำให้ยากหากไม่สามารถสื่อสารภาษาได้เข้าใจกัน ซึ่งในประเทศไทยไม่พบว่าพบปัญญัตติ

ของกฎหมายที่กล่าวถึงสิทธิในเรื่องการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ ผู้ต้องขังชาวต่างชาติจึงถือเป็นผู้ด้อยโอกาสในการพัฒนาในด้านต่างๆ และอาจถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

3. สิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ

ในปัจจุบันทั่วโลกให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับหลักสิทธิมนุษยชน และยอมรับสิทธิของผู้ต้องขังว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไว้หลายฉบับ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชาวต่างชาติเรือนจำของประเทศต่างๆ จึงควรนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มีการบัญญัติในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 12 เรื่องการเลี้ยงอาหารผู้ต้องขังที่มีเชื้อชาติหรือสังกัดต่างประเทศ หนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 07052/252 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2548 เรื่องการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการรับตัวผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ใน การควบคุมและหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0705/1207 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2554 เรื่องการกำหนดแนวทางการส่งอาหารประจำชาติเนื่องในโอกาสสำคัญและการส่งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ซึ่งไม่ยังครอบคลุมถึงความต้องการด้านอื่นๆ ที่มีการกำหนดไว้ในมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ

ซึ่งข้อจำกัดของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่ชัดเจนประการหนึ่ง คือ ข้อจำกัดในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน หรือการสื่อสารระหว่างผู้ต้องขังชาวต่างชาติ กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งการให้ความสำคัญเรื่องการสื่อสาร นั้น ทำให้ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำได้อย่างปกติ เช่นผู้ต้องขังชาวไทย เพื่อป้องกันการหลบหนี และทำให้ไม่ละเมิดต่อกฎระเบียบของเรือนจำ ทำทั้งสามารถเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาต่างๆ ที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้จัดให้มีเพื่อใช้ในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู ผู้ต้องขังเหล่านั้น นอกจากนี้เป็นการลดภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ในการคอยติดตาม ตรวจสอบตราดูความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยง หรือมีปัญหาทางจิตเวช ซึ่งเกิดจากการเหงา หว้าเหว่ หรือขาดที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งจากการศึกษาของผู้เขียนพบว่าตามกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศออสเตรเลีย (Correction Management Act 2007) ได้มีการกำหนดไว้เรื่องสิทธิการมีล่ามของผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ใน มาตรา 66⁷ ซึ่ง

---

⁷ Information about entitlements and obligations

(1) As soon as practicable after a detainee is admitted to a correctional centre, the director-general must ensure that reasonable steps are taken to explain the following to the detainee:

- (a) the detainee's entitlements and obligations under this Act;
- (b) the case management plan arrangements;
- (c) the role of official visitors;

มีการระบุให้มีการจัดหาล่าม ในการให้บริการแปลภาษาแก่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ นอกจากนี้ในอังกฤษ ยังมีบทบัญญัติของกฎหมาย ได้แก่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์⁸ และกฎเรือนจำยุโรป⁹ กำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ รวมถึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่เรือนจำให้ข้อมูลแก่ผู้ต้องขังรับใหม่ด้วยภาษาที่พวกเขาเข้าใจ ซึ่งจากกฎหมายต่างประเทศดังกล่าว จึงเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าการจัดให้มีบริการแปลภาษาหรือจัดให้มีล่าม สำหรับผู้ต้องขังชาวต่างชาติเป็นสิ่งจำเป็น

-
- (d) the procedures for seeking information and making complaints;
  - (e) if the detainee is a national of a foreign country—the right to have a diplomatic or consular representative of the country told about the detention;
  - (f) anything else prescribed by regulation;
  - (g) anything else the director-general considers necessary or desirable.

Examples—par (g)

- 1 corrections policies and operating procedures relevant to the detainee
  - 2 the scope and effect of the director-general’s directions
  - 3 for a transgender or intersex detainee—the effect of section 79 in relation to choice of sexual identity
  - 4 the health services, work and activities available to detainees
  - 5 for an offender—the role of the sentence administration board
- (2) The explanation under subsection (1)—
- (a) may be in general terms; and
  - (b) as far as practicable, must be in language the detainee can readily understand.
- (3) The director-general must arrange for the assistance of an interpreter in complying with subsection (1) or (2) if the director-general believes, on reasonable grounds, that the detainee is unable, because of inadequate knowledge of the English language or a disability, to communicate with reasonable fluency in English.
- (4) Without limiting subsection (3), the assistance of the interpreter may be provided by telephone.
- (5) The director-general must also ensure that copies of the following are available for inspection by detainees at each correctional center:
- (a) this Act;
  - (b) Corrections policies and operating procedures available under section 14.
- (6) The director-general must tell a diplomatic or consular representative of a foreign country about the detention of a national of that country, if asked by the detainee

⁸ The Prison Rules 1999

⁹ European prison Rules 1987

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า สิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ถือเป็นสิทธิที่สำคัญและควรได้รับการคุ้มครอง แต่เนื่องจากสิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติในประเทศไทย ยังมีข้อบกพร่องบางประการและเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

การแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและมาตรฐานสากลเพื่อให้มีการกำหนดเรื่องสิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้อย่างชัดเจน แม้ว่าในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์จะมีหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางให้เจ้าหน้าที่เรือนจำปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลในเรื่องการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการรับตัวของผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ในการควบคุมและกำหนดแนวทางการส่งอาหารประจำชาติเนื่องในโอกาสสำคัญและการส่งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติก็ตาม ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ที่ควรได้รับการแก้ไข คือ เพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและมาตรฐานสากล เพื่อให้มีการกำหนดเรื่องสิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้อย่างชัดเจน แม้ว่าในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์จะมีหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางให้เจ้าหน้าที่เรือนจำปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ในเรื่องการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการรับตัวผู้ต้องขังชาวต่างชาติไว้ในการควบคุมและกำหนดแนวทางการส่งอาหารประจำชาติเนื่องในโอกาสสำคัญและการส่งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติก็ตาม แต่บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ ยังไม่ได้มีการบัญญัติไว้ จึงควรได้รับการแก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 38 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือ ต้องชี้แจงรายละเอียดในข้อบังคับเรือนจำและระเบียบกรมราชทัณฑ์และสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็นตามวรรคหนึ่งให้ผู้ต้องขังทราบด้วยวาจา หรือด้วยวิธีการอื่นใดเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจด้วย โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติและกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย (มณฑลนครหลวงออสเตรเลีย) และอังกฤษ ด้วยการเพิ่มเติมข้อความว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่รู้หนังสือ หรือไม่สามารเข้าใจภาษาไทยต้องชี้แจงรายละเอียดในข้อบังคับเรือนจำและระเบียบกรมราชทัณฑ์และสิทธิ หน้าที่ และประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะพึงได้รับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งเรื่องอื่นที่จำเป็นตามวรรคหนึ่งให้ผู้ต้องขังทราบ โดยจัดให้มีล่ามให้แก่ผู้ต้องขัง หรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจด้วย” และควรมีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดหาล่ามให้แก่ผู้ต้องขังชาวต่างชาติ โดยเทียบเคียงกับการจัดหาล่ามในผู้ต้องหาหรือจำเลยในชั้นสืบสวนหรือในชั้นพิจารณา หรือค่าตอบแทนให้แก่พยานผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าตอบแทนเป็นค่าใช้จ่าย ค่าป่วยการหรือค่าธรรมเนียมต่างๆ ให้กับล่าม ควรมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังชาวต่างชาติ บังคับใช้โดยเฉพาะ โดยผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้ต้องขัง

ชาวต่างชาติควรได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับผู้ต้องขังชาวไทย โดยเฉพาะเรื่องการรักษาพยาบาล การศึกษา และการฝึกอบรม และสิทธิในการสื่อสาร การได้รับบริการแปลภาษาโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการแปลภาษา ในวาระโอกาสสำคัญๆ เช่น ในขั้นตอนการรับตัว การปฐมนิเทศ กรณีเจ็บป่วย ต้องได้รับการรักษาพยาบาล หรือในกรณีการได้รับการศึกษา ฝึกอบรม การให้สิทธิในการสื่อสารดังกล่าว อาจจะทำในรูปแบบ คู่มือ แผ่นพับ ไปสเตอร์ หรือเทปคาสเซ็ท โดยมีไว้ให้บริการในห้องสมุด เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการบังคับโทษจำคุกที่ดี

บรรณานุกรม

กุลภา วจนสาระ. “ประเทศไทยกับศตวรรษแห่งการย้ายถิ่นข้ามชาติ.”สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.วันที่ 1 กรกฎาคม 2559 ณ ห้องประชุมประชาสังคมอุดมพัฒน์ มหาวิทยาลัยมหิดล,2559.

ธานี วรภัทร.วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

ประสพสุข บุญเดช. การโอนนักโทษ คลุพาห เล่มที่ 1 ปีที่ 36, 2532.

เริงชัย สีนกอง มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง : ศึกษากรณีการขังเดี่ยว วิทยานิพนธ์
หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2558

สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา.(2540).มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์:รวมบทความ.นครราชสีมา:สำนัก
วิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Correction Management Act 2007

The Prison Rules 1999

European prison Rules 1987